

‘Samenwerking met verschillende verwante verenigingen is voor mij de toekomst’

Een vraaggesprek met NVGP-voorzitter Roelof Wolters.

Frits van Hest is klinisch psycholoog / psychotherapeut en werkt in Detentiecentrum Schiphol / Zaandam.

Mensen die hem kennen noemen hem integer, charmant, een tikje verlegen, efficiënt en vriendelijk. Maar vergis je niet, in elk gesprek met mijn bijna-buurman Roelof Wolters (1947) komt er een moment waarin hij je even ontregelt met een opmerking waar je later nog even over moet nadenken.

Hij ontvangt mij zoals ik hem ken, met een brede lach om de mond, in zijn huis op de grond van het Betuwse Heteren, die zo vruchtbaar blijkt te zijn voor de aanwas van psychologen. Behalve psycholoog en groepspsychotherapeut is hij liefhebber van tuinieren in zijn volkstuin en marathonloper. Hoe dit laatste gekomen is, kunt u verderop in dit interview lezen.

Roelof Wolters (1947) werkt parttime bij de Gelderse Roos. Een deel daarvan bestaat uit het opleiderschap en het lesgeven aan de GZ-opleiding en KP-opleiding bij het SPON te Nijmegen. Daarnaast werkt hij in zijn eigen bedrijf: training en opleiding, supervisie en coaching en psychotherapie.

Sinds oktober 2008 is hij voorzitter van de NVGP. Eerder was hij lid van de opleidingscommissie NVGP en bestuurslid van de VCgP en de VMPD. Ook is hij bestuurslid van het landelijk P-opleidingsoverleg en lid van de regionale opleidingscommissies van de beroepsopleiding tot klinisch psycholoog (Nijmegen) en tot GZ-psycholoog K&J (Nijmegen en Utrecht).

Wat heeft je zo enthousiast gemaakt voor groepen?

‘Thuis waren we met zijn achten, zes kinderen en pa en ma. We woonden op een boerderij, ver van het dichtst bij-

zijnde dorp. Daar leefden we als groep samen. Maar ook als er kinderen naar onze boerderij kwamen, waren ze er vaak als groep. Dat was altijd heel gezellig. Als oudste voelde ik me verantwoordelijk. En als je dan in een andere

groep meedeed, dan kwam de vraag, hoe moet je daar mee dealen? In die groepen had je niet dezelfde positie als thuis. ‘Langzamerhand ging ik me zekerder voelen in die buitengroepen. Ik merkte dat mensen naar me luisterden. Op een gegeven moment liet ik de thuisgroep meer los en had ik het gevoel: ze moeten het zelf maar gaan doen.

‘In mijn studietijd was ik betrokken bij het oprichten van een dispuut. Ik studeerde sociale psychologie, met onderwerpen als randgroepjongeren, communes. Ook in de sector psychologie raakte ik betrokken bij groepen en ging ik me de vraag stellen wat de invloed was van het ene groepslid op de ander. Het was in de jaren zeventig, dus kregen we ook te maken met drugsgebruik en vreemdgaan van vrienden en medestudenten. Ik raakte steeds meer geïnteresseerd in het gedrag van individuele mensen die deel uitmaakten van de groepen die we onderzochten en zo stapte ik over naar klinische psychologie. Ik bleef daarbij voortdurend nieuwsgierig naar de context waarbinnen mensen opgroeien en leven. Zo deed ik onderzoek naar communicatie in gezinnen, koos ik als bijvak medische sociologie en liep ik stage bij het JAC, waar men een maatschappijkritische vorm van hulpverlening voorstond. De antipsychiatrie, gezinsbehandeling, maatschappelijke invloeden deden hun intrede en hun boodschap is nog steeds actueel: mensen kun je niet begrijpen buiten

hun maatschappelijke en sociale context. ‘Mijn eerste baan als psycholoog was in Wolfheze, op de paviljoenen Heideheuvel, Rustoord en Mozaïek. In deze paviljoenen woonden nog grote aantallen patiënten met chronische psychiatrische problematiek op zaal. Als psycholoog deed je toen alleen individuele behandeling. Maar ik merkte dat ik onmogelijk zoveel patiënten als individu kon spreken. Vanuit mijn opgedane ervaringen in mijn studietijd koos ik ervoor om mij met de organisatie van de behandeling te gaan bemoeien en richtte ik me op de groepsgerichte aanpak. Wilde ik effect hebben, dan moest het maar in een groep. Het deed mij enorm veel plezier, vooral voor de patiënten, hoe sommigen na dertig jaar in een paviljoen langs elkaar heen geleefd te hebben tot de ontdekking kwamen dat ze op dezelfde lagere school hadden gezeten, bij dezelfde juffrouw en hoe ze samen de liedjes die ze op school hadden geleerd konden reconstrueren en weer samen zongen. Om mijn vaardigheden te verbeteren ging ik de opleiding tot groepstherapeut volgen en supervisies volgen. Zo ontmoetten jij en ik elkaar bij de legendarische Adeline Salomé, je zult het je zeker nog herinneren!’

Ongetwijfeld heb je ook negatieve ervaringen met groepen, wil je daar iets over vertellen?

‘In ons dorp had je vier scholen. We

moesten langs drie scholen voordat we bij onze eigen school aankwamen. Regelmatig werden we belaagd door de kinderen van die scholen. Ik zorgde er altijd voor dat we zo snel mogelijk langs dat rijtje heen kwamen. Mogelijk ligt daar de oorsprong van mijn hardlopen en mijn marathons.

‘Als oudste in het gezin voelde ik mij zoals gezegd vaak heel verantwoordelijk en dat voelde soms ook zwaar en eenzaam. Eén van ons gezin werd ook gepest op school, met als gevolg dat ik wel eens in een vechtpartij belandde. Ik heb me later altijd geïdentificeerd met kinderen die gepest werden, overigens ook met kinderen die geparentificeerd waren. In militaire dienst zag ik als onderofficier wat de druk om te conformeren aan de groep aan angst teweeg kan brengen, hoeveel destructiviteit een groep met zich mee kan brengen. Daarom ben ik als groepstherapeut veel waarde aan de veiligheid in de groep gaan hechten, in het begin mogelijk soms een te warm bad.’

Wat wil je als voorzitter bereiken?

‘Het eerste doel is om de teruggang van het aantal leden te doen stoppen. Voor die teruggang zijn verschillende oorzaken aan te wijzen. Allereerst de vergrijzing. Veel van onze leden zijn zestigplussers. In onze hoogtijdagen hadden we 1203 leden, nu nog 638. Gelukkig zijn er in 2008 weer vierendertig leden bijgekomen. Dat is altijd

nog niet genoeg om de vereniging op peil te houden. Misschien is er in het verleden te weinig geanticipeerd op nieuwe ontwikkelingen op het gebied van groepstherapie zoals schematherapie, Linehan-trainingen of MBT. Maar we zouden in de toekomst kunnen toegroeien naar het Duitse systeem, waarin alle professionals die met groepen werken, therapeuten en trainers, georganiseerd zijn binnen een *Gruppenverein*. ‘Voorlopig wil ik vier jaar voorzitter zijn en daarna misschien nog bijtekenen voor twee jaar, als de leden me dan tenminste nog willen. Ik vind dat ik enthousiast door de leden ontvangen ben. In de toekomst wil ik iets meer interactie met de leden, de verschillende commissies en sectoren. Ik moet zeggen dat de vergaderingen binnen onze vereniging over het algemeen plezierig verlopen.’

Heb je een idee hoe de eventuele samenwerking van die verschillende verenigingen gestalte kan krijgen?

‘Je kunt denken aan verschillende organisatorische vormen, zoals een fusie of een federatie. Een federatie kun je vergelijken met een Groepenhuis met verschillende kamers of sectoren. Samenwerking tussen de NVGP en verschillende verwante verenigingen, waarin het werken vanuit een groepsdynamisch kader een belangrijke plaats inneemt, is voor mij de toekomst. Ik noem de VMPD, de VKP. Nieuwe kamers als groepscoaching, training

en consulting zouden ook een plaats kunnen vinden binnen het Groepenhuis. Het laatste congres, Love at first Sight, liet zien hoe enthousiasmerend de samenwerking van groepstherapeuten, groepswerkers en vaktherapeuten kan zijn. En je kunt zelfs denken aan hernieuwde samenwerking met de systeemtherapeuten. Want weet je nog dat de systeemtherapeuten zich ooit hebben afgesplitst van de groepstherapeuten? ‘Binnen het Groepenhuis kun je tot zijn recht laten komen dat er verschillende soorten lidmaatschappen bestaan. Groepswerkers hebben andere belangen dan groepspsychotherapeuten. Psychodramatherapeuten en groepsgedragstherapeuten hebben verschillende behoeften aan nascholing. Maar het kenmerk van alle leden is dat ze werken met groepen en geïnteresseerd zijn in de uitgangspunten van het groepsdynamisch werken. ‘Je kunt niet meer in je eentje werken als vereniging, daar is elke vereniging op zich te klein voor. Het werkveld wordt steeds beweeglijker. Op dit moment kunnen we geen beleidsmedewerker aanstellen, dat is jammer want een beleidsmedewerker kan zich bewegen binnen verschillende netwerken en betere communicatielijnen uitzetten. Wil je invloed uitoefenen, dan zul je samenwerking moeten zoeken. Bijvoorbeeld met het NIP of de NVP. Eerder hadden we twee vaste leden in de ledenraadsvergadering van de NVP, dat is in de nieuwe structuur van de NVP niet meer het geval. Om die reden ben ik een groot

voorstander van regelmatige vergaderingen van de voorzitters van psychotherapieverenigingen.

‘Gelukkig hebben we hardwerkende commissies, zoals de opleidingscommissie, pr-commissie, de wetenschapscommissie en de redactie. Soms ontstaat bij de commissieleden wel eens het gevoel dat deze inspanningen te weinig gezien worden en dat er te weinig terug te vinden is van al hun werk. Iets wat gemakkelijk kan gebeuren in een vereniging die het louter moet hebben van vrijwilligers.’

Maar waarom vind je dat het werken in groepen binnen de GGZ in stand moet blijven?

‘Inmiddels zijn er genoeg aanwijzingen dat cliënten binnen een groep minder afhankelijk worden van de hulpverlener. Interventies van groepsleden werken krachtiger dan die van een individuele therapeut. Therapie binnen een groep bevordert *empowerment*, *mastering*, het heft in eigen hand nemen. Binnen de GGZ wordt steeds meer met groepen gewerkt. Hoewel de groepsanalytische variant van groepspsychotherapie veel minder in het groepsarsenaal van de GGZ-instellingen voorkomt, is het aantal gestructureerde vormen van groepsbehandeling sterk toegenomen. Gedragstherapeuten hebben bijvoorbeeld vaak geen opleiding in groepsdynamica, maar ontdekken steeds meer hoe belangrijk het is om daar iets vanaf

te weten om een Linehan-training, CGT of schematherapie in een groep te geven. De werking van groepsdynamische processen, van *holding*, van een therapeutisch klimaat, is van belang voor iedere therapeut die met groepen werkt. Als je daar te weinig oog voor hebt, zie je bijvoorbeeld dat een deeltijdbehandeling verdeeld wordt over verschillende teams en zorgprogramma's, waardoor de onderlinge samenwerking verbreekt. Ik zie regelmatig jonge basispsychologen of jonge GZ-psychologen die de verantwoordelijkheid hebben om teams inhoudelijk aan te sturen en die grote behoefte hebben aan kennis over groepsdynamica om de processen die binnen teams plaatsvinden te kunnen begrijpen. Je zult dat ook wel kennen uit je eigen ervaring in de deeltijdbehandeling. In ieder geval heb ik zelf als teamleider veel kunnen ontleen aan mijn kennis en vaardigheden die ik in de opleiding als groepstherapeut heb opgedaan.'

Een van je kritiekpunten op het functioneren van de vereniging zoals die nu reilt en zeilt, is dat je het groepsdynamisch referentiekader veel te weinig terugvindt in de officiële stukken en standpunten van de vereniging. Wil je dat nader uitleggen?

'Ik ben echt van mening dat de groepsdynamica het eerste referentiekader is als je met groepen werkt of teams aanstuurt. Of je nu met CGT werkt in een

groep, een Linehan-training doet, psycho-educatie in groepen geeft, teams aanstuurt, altijd is er groepsdynamiek. En dan vind ik inderdaad dat onze vereniging dat niet altijd even goed uitdraagt. Op de website vind je er bijvoorbeeld veel te weinig over. Ook in de behandelwereld merk ik dat er veel onkunde en onbegrip is over het groepsdynamische uitgangspunt van onze vereniging. Veel behandelaars maken de vergissing dat groepsdynamica ontleend is aan het psychodynamisch / analytisch gedachtegoed. Een gedragstherapeut kan niks met groepsanalytisch werken maar wel wat met groepsdynamica. Als vereniging zullen we dus iets moeten doen om dit referentiekader te verhelderen en aan de collega's die werken vanuit een ander referentiekader over te brengen. We kunnen bijvoorbeeld beginnen met het moderniseren van de website. Daar staan veel verouderde begrippen op. Zo wordt er nog steeds gesproken over de RIAGG. Eigenlijk zou er een werkgroepje moeten komen, met bijvoorbeeld ook een lid van de redactie en de pr-commissie, dat de website opnieuw inricht.'

Nu kun je wel een visie ontwikkelen en plannen bedenken voor de hernieuwde opbloei van de vereniging, maar als het groepsdynamisch werken niet omarmd wordt door het werkveld, door de psychologiestudenten in opleiding en door de maatschappij, dan kun je het wel vergeten.

‘Als NVGP kun je inderdaad geen eisen aan het werkveld stellen. Wel vind ik dat de hoofdopleiders van de postdoctorale beroepsopleidingen in hun cursorisch programma altijd aandacht zouden moeten besteden aan de groepsdynamica, zoals in Nijmegen bijvoorbeeld al het geval is. In de basisopleiding zou er altijd een basiscursus groepsdynamica moeten zijn, die in de vervolgopleiding verdiept wordt. Ook kun je vanuit de beroepsopleidingen eisen stellen aan de supervisors en opleidingen. Indertijd was het een goede gewoonte dat de opleiding tot groepspsychotherapeut binnen onze vereniging werd afgerond met een scriptie over een groepsdynamisch onderwerp. Zoiets zou je moeten terugkrijgen. De OC is nu hard bezig om het competentiegericht leren als model binnen de opleiding te introduceren, dat zal ook meewerken aan het overdragen van het groepsdynamisch denken. Maar je hebt gelijk, jonge studenten denken heel pragmatisch. Menig gedragswetenschapper of psychiater in opleiding wordt gaandeweg door de lengte van de opleiding die ze volgen, opleidingsmoe. Vroeger kon je je onderscheiden door het lidmaatschap van een specialistische vereniging. Dat is nu niet meer nodig. Je hebt nu de BIG-registraties en de profielen waar de jonge collega’s voor willen gaan. Daarom is het ook goed om niet star vast te houden aan in het verleden ingestelde eisen voor het lidmaatschap van de vereniging. Zo vind ik het een goed idee om de leertherapie te

beperken tot vijftig zittingen in plaats van vijftig voor diegenen die al een leertherapie achter de rug hebben. Veel kandidaten voor het lidmaatschap van onze vereniging hebben als postdoc ook al leertherapie sessies meegemaakt. Je moet ze niet ontmoedigen.’

Ik kan me voorstellen dat dit soort veranderingen weerstand oproept bij sommige leden.

‘Ook een vereniging van groepstherapie wordt uiteraard gekenmerkt door groepsdynamiek. Je hebt leden die strakker in de leer zijn wat betreft de opleidingseisen en andere die daar creatief mee willen omgaan. Opmerkelijk is dat onder jonge leden die net aangenomen zijn, soms weerstand bestaat tegen wat ze als versoepeling van de regels zien. Dat is wel begrijpelijk want zij hebben de strengere regels nog moeten volgen. En de ervaren groepsleden hebben die regels meehelpen opstellen. Toch komen we daar wel uit!’

Zouden we niet een woordvoerder of pr-medewerker moeten hebben die deskundigheid van de vereniging in de media naar voren brengt, bijvoorbeeld over fenomenen als reacties op het overlijden van publiek figuren of de voetbalgekte?

‘Op zich is dat een goed idee. Media hebben ook lijsten met deskundigen, zoals over psychotrauma. Ik weet niet of er groepstherapeuten bij zijn. Maar je zit

dan weer met de beperkte middelen van de vereniging. En ik vind dat verenigingsleden die iets te melden hebben voor het grotere publiek best wat brutaler mogen zijn en zelf contact met de media kunnen opnemen om hun deskundigheid in te brengen. Je kunt denken aan een poel van medewerkers die iets kunnen zeggen over onderwerpen als pesten of het omstanderseffect of gedoe in teams, zoals laatst bij het gynaecologenteam in een ziekenhuis in Tilburg. Bij dit soort onderwerpen zijn steeds vaker groepstherapeuten betrokken. Maar je moet ook weer oppassen dat je de grenzen van je deskundigheid niet overschrijdt en terecht komt op het terrein van de massapsychologie of de sociologie. Media hebben over het algemeen niet veel interesse voor psychotherapie als het puur om het vak gaat, behalve als er iets aan de hand is in het werkveld, bijvoorbeeld het afschaffen van de vergoeding voor psychoanalyse door de zorgverzekeraars.’

En dan wil ik je ten slotte nog vragen of je het blad Groepen leest en wat je ervan vindt.

(Grinnikend) ‘Maar wel zeker! Over het algemeen vind ik het de laatste tijd prettig leesbaar. Buiten ons jaarlijkse congres is *Groepen* het bindmiddel tussen de leden. Zelf heb ik het tijdschrift laatst nog gebruikt bij het maken van een draaiboek voor GZ-psychologen in de kinder- en jeugdpsychiatrie. In de

afgelopen vijf jaargangen vond ik daar tot mijn tevredenheid drie geschikte artikelen over. Als opleider kun je je voordeel doen met de inhoud van het tijdschrift omdat er artikelen in te vinden zijn die nuttig zijn voor de opleiding. Wat dat betreft is het een aanwinst dat de hoofdartikelen op de website terug te vinden zijn. Verdere gebruikersvriendelijkheid en toegankelijkheid zou nog bevorderd kunnen worden door auteurs bij elk artikel hun email te laten vermelden, door feedback van de lezers te vragen en inhoud van de mailtjes te publiceren. Of je kunt links openen naar andere verenigingen en zoekmachines openen: “Zoekt u artikelen over groepstherapie dan...” Of als club communiceren via LinkedIn. De andere kant van een hoge toegankelijkheid is dat dan gedegenheid en theoretische informatie mogelijk te weinig aan bod komen. Zoals een artikel over richtlijnen van de AGPA in de groepstherapie, cohesieonderzoek, *evidenced based* wetenschappelijk onderzoek. En als *Groepen* het communicatiemiddel blijft tussen de verschillende kamers van het Groepenhuis, zul je een goede mix moeten maken tussen artikelen op praktijkniveau en wetenschappelijk niveau. *Groepen* zou daarom ook samenwerking kunnen zoeken met de periodieken van de andere groepsgerichte verenigingen.’

Wij danken de voorzitter van de NVGP voor dit interview en wensen hem succes.